

**JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
BUNGE LA TANZANIA**

**KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA ARDHI, MALIASILI NA UTALII
TAARIFA YA UTEKELEZAJI WA SHUGHULI ZA KAMATI KWA
KIPINDI CHA JANUARI 2016 HADI JANUARI 2017**

*[Inatolewa chini ya Kanuni ya 117 (15) ya Kanuni za
Kudumu za Bunge, Toleo la Januari, 2016]*

Ofisi ya Bunge,
S.L.P. 941,
DODOMA

FEBRUARI, 2017

YALIYOMO

SEHEMU YA KWANZA.....	1
1.0 MAELEZO YA JUMLA.....	1
1.1 Utangulizi.....	1
1.2 Majukumu ya Kamati	1
1.3 KAZI ZILIZOTEKELEZWA NA KAMATI KWA MWAKA 2016	2
1.3.1 ZIARA	2
1.3.2 Mikutano	3
1.3.3 Uchambuzi wa Muswada	4
1.3.4 Semina.....	5
SEHEMU YA PILI	6
2.0 UCHAMBUZI WA MATOKEO YA UTEKELEZAJI WA MAJUKUMU YA KAMATI.....	6
2.2 ZIARA.....	6
2.2.1 Ziara katika Miradi ya Ujenzi ya Shirika la Nyumba la Taifa	6
2.2.2 Ziara Katika Wakala wa Uendelezaji wa Mji Mpya wa Kigamboni	7
2.2.3 Ziara katika Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi	7
2.2.4 Ziara katika Wakala wa Utafiti wa Nyumba bora na Vifaa vya Ujenzi.....	8
2.2.5 Ziara katika Hifadhi ya Taifa ya Saadan	9
2.2.6 Ziara katika chuo cha Misitu Olmotonyi.....	10
2.2.7 Ziara Katika Wakala wa Mbegu za Miti Tanzania	11
2.2.8 Ziara katika Taasisi ya Utafiti wa Misitu Tanzania (TAFORI).....	11
2.2.9 Ziara katika Mamlaka ya Wanyama pori Tanzania (TAWA)	12
2.2.10 Ziara katika Ghala la Kuhifadhia Nyara za Taifa	14
2.2.11 Ziara katika Makumbusho ya Taifa.....	14
2.3 MIKUTANO	15
2.3.1 Mkutano na Wizara ya Ardhi Nyumba na Maendeleo ya Makazi	16
2.3.2 Taarifa kuhusu utendaji wa Tume ya Matumizi ya Ardhi.....	16
2.3.3 Taarifa kuhusu Migogoro ya Ardhi nchini	16
2.3.3.2 Taarifa kuhusu Mashamba Makubwa Yaliyotelekezwa	17
2.3.4.1 Taarifa kuhusu Utendaji wa Shirika la Hifadhi la Taifa	19
2.3.4.2 Taarifa kuhusu hali ya Ujangili nchini	20
2.3.4.4 Taarifa kuhusu Maendeleo ya Misitu na Nyuki Nchini.....	21
2.3.4.5 Taarifa Kuhusu Changamoto ya Kuzibwa kwa Shoroba Katika Hifadhi za Taifa .	22
2.3.4.6 Taarifa kuhusu Maendeleo ya Utalii Nchini.....	23
2.4 SEMINA.....	24
2.5 Miswada	25
SEHEMU YA TATU.....	26
3.0 MAONI NA MAPENDEKEZO YA KAMATI	26
3.1 Maoni	26
3.2 Mapendekezo	27
3.2.1 Ujenzi wa Nyumba za Gharama Nafuu.....	27
3.2.2 Mashamba yaliyotelekezwa	28
3.2.3 Kuzibwa kwa Shoroba Katika Hifadhi za Taifa	28
3.2.4 Uvamizi wa mifugo katika maeneo ya Hifadhi	29
3.2.5 Ujangili wa Wanyamapori	29
3.2.6 Maendeleo ya Utalii	29
SEHEMU YA NNE.....	31
4.0 HITIMISHO.....	31

4.1	SHUKURANI	31
4.2	Hoja.....	33

TAARIFA YA SHUGHULI ZA KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA ARDHI MALIASILI NA UTALII KWA MWAKA 2016

*[Inatolewa Chini ya Kanuni ya 117 (15) ya Kanuni za
Kudumu za Bunge, Toleo la Januari, 2016]*

SEHEMU YA KWANZA

1.0 MAELEZO YA JUMLA

1.1 Utangulizi

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa Kanuni ya 117(15) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Januari, 2016, naomba kutoa Taarifa ya Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Ardhi, Maliasili na Utalii kuhusu utekelezaji wa majukumu ya Kamati kwa kipindi cha kuanzia Januari 2016 hadi Januari 2017, ili iweze kujadiliwa na kuridhiwa na Bunge.

Taarifa hii ina Sehemu Kuu Nne. Sehemu ya Kwanza inaelezea Utangulizi, Sehemu ya pili inaelezea utekelezaji wa majukumu ya Kamati, kwa kipindi cha Mwaka 2016/2017 na matokeo yaliyobainishwa. Sehemu ya Tatu inaelezea maoni na mapendekezo ya Kamati, na Sehemu ya Nne ni hitimisho.

1.2 Majukumu ya Kamati

Mheshimiwa Spika, majukumu ya Kamati ya Ardhi, Maliasili na Utalii yameainishwa katika Nyongeza ya Nane iliyoundwa chini ya

kanuni ya 118, kifungu cha 6 (6) cha Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo 2016, kuwa:-

"...Kamati ya Ardhi, Maliasili na Utalii itasimamia shughuli za Wizara mbili nazo ni

(a)Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi; na (b) Wizara ya Maliasili na Utalii".

Mheshimiwa Spika, Shughuli za Wizara zinazosimamiwa na Kamati ni pamoja na Miswada ya Sheria na Mikataba inayopendekezwa kuridhiwa na Bunge iliyo chini ya Wizara tajwa, Taarifa za utendaji za kila Mwaka za Wizara hizo pamoja na utekelezaji unaofanywa na Wizara hizi kwa mujibu wa Ibara ya 63(3) (b) ya Katiba. Aidha, mbali na majukumu tajwa, Kamati ya Ardhi Maliasili na Utalii ina jukumu la kushughulikia jukumu lolote litakaloletwa katika Kamati na Mheshimiwa Spika kwa kuzingatia Kanuni 119 ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Januari, 2016.

1.3 KAZI ZILIZOTEKELEZWA NA KAMATI KWA MWAKA 2016

1.3.1 ZIARA

Mheshimiwa Spika, Katika mwaka 2016 Kamati ilifanya ziara katika maeneo yafuatayo:-

- Hifadhi ya Taifa ya Saadan,
- Chuo cha Misisi Olmotonyi,
- Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi,
- miradi ya ujenzi wa nyumba za Shirika la Nyumba la Taifa iliyopo Kigamboni na Kinondoni,

- Wakala wa Uendelezaji wa mji mpya wa Kigamboni,
- Wakala wa Taifa wa mbegu za miti,
- Taasisi ya Utafiti wa misitu Tanzania,
- Mamlaka ya Wanyamapori Tanzania,
- Ghala la kuhifadhia Nyara za Taifa,
- Makumbusho ya Taifa na
- Wakala wa Taifa wa Utafiti wa Nyumba bora na vifaa vya ujenzi.

1.3.2 Mikutano

Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Januari 2016 mpaka Januari 2017 Kamati ilifanya mikutano na Wizara na taasisi zilizo chini ya wizara kwa kupokea na kuchambua taarifa mbali mbali zilizoletwa mbele ya Kamati. Kwa upande wa Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi Kamati ilipokea na kuchambua Taarifa zifuatazo:-

- Mradi wa Umilikishaji wa Ardhi Nchini,
- Utendaji wa Tume ya Matumizi ya Ardhi,
- Migogoro ya Ardhi Nchini,
- Miradi ya Shirika la Nyumba la Taifa,
- Utendaji wa Wakala wa Utafiti wa Nyumba na Vifaa vya Ujenzi
- Hatima ya Mashamba makubwa yaliyotelekezwa,
- Utekelezaji wa ujenzi wa nyumba za gharama nafuu
- Taarifa kuhusu programu ya upimaji na umilikishaji wa Ardhi nchini

- Utendaji wa wakala wa mji mpya wa kigamboni, na
- Utekelezaji wa bajeti ya Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi kwa Mwaka 2015/2016 pamoja na mapendekezo ya Mapato na Matumizi ya wizara hiyo kwa Mwaka wa Fedha 2016/2017

Mheshimiwa Spika, kwa upande wa Wizara ya Maliasili na Utalii, Kamati ilipokea na kuchambua taarifa zifuatazo:-

- utendaji wa Shirika la Hifadhi la Taifa
- Hali ya Ujangili Nchini.
- Maendeleo ya Misitu nchini,
- Utendaji wa Taasisi ya Utafiti wa Misitu nchini,
- Changamoto ya kuzibwa kwa shoroba katika hifadhi za Taifa.
- Maendeleo ya Utalii Nchini,
- Utekelezaji wa bajeti ya Wizara ya Maliasili na Utalii kwa Mwaka 2015/2016 pamoja na mapendekezo ya mapato na matumizi ya Wizara hiyo kwa Mwaka wa Fedha 2016/2017.
- Utendaji wa Mamlaka ya Wanyamapori Tanzania.

Aidha, Kamati ilikutana na chama cha wasafirishaji wa wanyama hai (*Tanzania Wildlife Exporters Association*) na kupokea malalamiko yao juu ya uamuzi wa Serikali kusitisha biashara ya kuuza wanyama hai nje ya Nchi.

1.3.3 Uchambuzi wa Muswada

Mheshimiwa Spika, Kamati, ililetewa Muswada wa sheria ya Uthamini na Usajili wa Wathamini wa Mwaka 2016 [The Valuation

and Valuers Registration Act 2016], uliokuwa na dhumuni la kutunga sheria moja itakayosimamia taaluma na shughuli za Uthamini Tanzania Bara kwa lengo la kupunguza changamoto na kuboresha sekta ya ardhi nchini. Kamati ilipata muda wa kuujadili na kuuchambua muswada na kuufanyia marekebisho yaliyolenga kuuboresha na hatimaye kuwasilisha Bungeni kwa lengo la kuridhiwa na Bunge.

1.3.4 Semina

Mheshimiwa Spika, Kamati ya Ardhi, Maliasili na Utalii ilifanya semina na mikutano mbalimbali katika nyakati tofauti, kwa lengo la kuongeza uelewa wa wajumbe katika maeneo yanayohusu Sekta wanazosisimamia. Semina hizo ni kama zifuatazo;-

- Muundo na Majukumu ya wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi
- Muundo na majukumu ya Wizara ya Maliasili na Utalii
- Haki, Sheria na taratibu za umilikishaji wa Ardhi
- Urasimishaji wa Sekta ya Mkaa nchini.

SEHEMU YA PILI

2.0 UCHAMBUZI WA MATOKEO YA UTEKELEZAJI WA MAJUKUMU YA KAMATI

2.1 **Mheshimiwa Spika**, sehemu hii inahusu matokeo yaliyopatikana kutokana na kazi zilizotekelezwa na Kamati kwa kipindi cha Mwaka 2016.

2.2 ZIARA

2.2.1 Ziara katika Miradi ya Ujenzi ya Shirika la Nyumba la Taifa

Mheshimiwa Spika, katika ziara iliyofanyika katika miradi ya ujenzi wa nyumba za makazi ya Shirika la Nyumba la Taifa (NHC) iliyopo katika eneo la Muongozo, Kigamboni na eneo la Hananasifu Kinondoni, Kamati iliona kuwa nyumba zilizojengwa eneo la Muongozo zina vyumba vidogo na nyingine zimejengwa chini ya kiwango ikilinganishwa na gharama ya nyumba hizo. Vilevile, Kamati imegundua kuwa nyumba zinazojengwa na shirika sio za gharama nafuu kwa sababu shirika hununua ardhi na kugharamia uwekaji wa miundombinu ya maji, barabara na umeme vitu ambavyo huchangia kuongezeka kwa gharama za ujenzi wa nyumba.

Kamati inapendekeza kuwa ili kupunguza gharama za nyumba za (NHC) na kunufaisha watu wa kipato cha kati na chini, ni vema taasisi zinazohusika na ujenzi wa miundombinu zishirikishwe kujenga miundombinu kwenye maeneo yenye miradi ya Shirika la Nyumba la Taifa ili kupunguza gharama ya nyumba hizo.

2.2.2 Ziara Katika Wakala wa Uendelezaji wa Mji Mpya wa Kigamboni

Mheshimiwa Spika, Kamati ilifanya ziara kwenye ofisi za Wakala wa Uendelezaji wa Mji mpya wa Kigamboni tarehe 18 Machi, 2016 na kupokea taarifa kuhusu maendeleo ya mradi. Kamati haikuridhishwa na hatua za Serikali katika utekelezaji wa mradi huu kwa kuwa hadi wakati Kamati inapokea taarifa za utekelezaji wa mradi hakukuwa na fedha zozote zilizotengwa kwa ajili ya uendeshaji wa mradi ikiwa ni pamoja na kulipa fidia katika maeneo yatakayojengwa miundombinu. Kutokana na hali hii hakukuwa na mradi wowote ulioonekana kuanzishwa na hivyo kupoteza maana halisi ya kuwepo kwa mradi, na uanzishaji wa Wakala. Hali hii imesababisha serikali kupoteza fedha kwa kulipia pango la Ofisi za Wakala na kuwa na watendaji ambao hawana majukumu ya kutekeleza. Kamati inaishauri serikali iachane na mradi huu kwa kuwa imechukua muda mrefu bila kuwa na utekelezaji wowote.

2.2.3 Ziara katika Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi

Mheshimiwa Spika, tarehe 30 Machi, 2016, Kamati ilitembelea Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi katika kitengo cha Huduma kwa Mteja. Kamati iliweza kuona maboresho yaliyofanyika kwa kuwepo mfumo bora wa kielektroniki wa kuhudumia wateja, mfumo ambao unarahisisha kazi na kupunguza msongamano wa wateja na kuokoa muda. Kamati inaipongeza Wizara ya ardhi,

Nyumba na Maendeleo ya Makazi kwa ubunifu huu na kuishauri serikali kuwa na mfumo kama huu katika Wizara nyingine.

2.2.4 Ziara katika Wakala wa Utafiti wa Nyumba bora na Vifaa vya Ujenzi

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipata fursa ya kutembelea Wakala wa Taifa wa Nyumba bora na vifaa vya ujenzi tarehe 20 Januari, 2017 na kujionea shughuli mbali mbali zinazofanywa na Wakala.

Kamati ilipokea taarifa ya utekelezaji wa majukumu ya Wakala yenye jukumu kuu la kufanya utafiti, kukuza na kushawishi ujenzi wa nyumba bora za kudumu na za gharama nafuu, kwa lengo la kuinua na kuboresha viwango vya nyumba, pamoja na kuongeza ubora wa maisha mijini na vijijini. Kamati ilielezwa uwepo wa teknolojia mbili madhubuti ambazo zimegundulika kutokana na tafiti zilizofanywa na wakala. Teknolojia hizo ni teknolojia ya utengenezaji wa matofali ya kufungamana (Interlocking blocks) yasiyohitaji udongo mwashi wa kujengea, yasiyotumia saruji nyingi na yenye kupunguza gharama za ujenzi hadi kufikia asilimia 40.

Teknolojia nyingine ni ya utengenezaji wa vigae vya kuelekea ambavyo hutengenezwa kwa kutumia saruji, mchanga na nyuzi za mkonge. Teknolojia hii hurahisisha kazi na hupunguza gharama za ujenzi kwa kutumia saruji kidogo na kurahisisha kupatikana kwa vifaa imara vya kuelekea. Hata hivyo pamoja na tafiti mbali mbali zinazofanywa zipo changamoto za uhaba wa watumishi wenye

uzoefu katika Nyanja za utafiti, kuchakaa kwa karakana ya chuma inayopelekea kuwa na uwezo mdogo wa kuzalisha mashine za kufyatua matofali ya kufungamana na kutokuwa na ofisi maeneo mengine nchini zaidi ya Dar Es Salaam. Hali hii imesababisha wananchi walio wengi kutokujua teknolojia zilizobuniwa na wakala.

Kamati inaishauri Serikali kuitengea wakala bajeti ya kutosha sambamba na kuajiri wataalam wa kutosha ili kuiwezesha kutekeleza majukumu yake kwa ufanisi.

2.2.5 Ziara katika Hifadhi ya Taifa ya Saadan

Mheshimiwa Spika, tarehe 29 Machi, 2016, Kamati ilitembelea hifadhi ya Taifa ya Saadan hususan katika eneo lenye mgogoro wa mipaka kati ya Hifadhi ya Taifa ya Saadan na Kampuni ya **Eco-Energy** ya Bagamoyo. Katika ziara hiyo Kamati ilibaini kuwa eneo la mgogoro lenye ukubwa wa **hekta 3441** ni eneo ambalo liko ndani ya Hifadhi ya Saadan iliyoanzishwa kisheria kwa tangazo la Serikali namba **281** la mwaka 2005. Aidha, kamati ilibaini kuwa katika eneo alilopewa mwekezaji Kampuni ya **Eco-Energy ya Bagamoyo** lenye ukubwa wa hekta **22, 069** linajumuisha **hekta 3441** za eneo la mgogoro.

Mheshimiwa Spika, Kamati iliona kuwa endapo eneo lenye mgogoro litaachiwa kampuni ya **Eco-Energy**, athari mbalimbali zitajitokeza ikiwa ni pamoja na kupungua kwa maji katika mto Wami kutakakosababishwa na umwagiliaji wa miwa itakayolimwa na

mwekezaji (*Eco-energy*) na kuathiri watumiaji wengine. Vilevile ukulima wa zao la miwa katika eneo hili litavutia wanyamapori hasa tembo kuja kula miwa na kusababisha mgogoro kati ya hifadhi na mwekezaji. Athari nyingine ni pamoja na madhara ya madawa na mbolea yatakayotumika kwenye kilimo yataleta athari kwenye mazalia ya samaki na kuathiri ikolojia katika eneo la mto wami linaloingia baharini jambo ambalo linaipungizia hifadhi ya Taifa ya Saadan vigezo vilivyosababisha kuipandisha hadhi saadan kutoka pori la akiba kuwa hifadhi ya Taifa.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilikutana na Mheshimiwa Waziri Mkuu na kujadiliana naye kuhusu suala hili ambapo aliieleza Kamati kwamba tayari serikali imechukua hatua za kubatilisha umilki wa mwekezaji katika eneo hilo. Hata hivyo, kwa kuzingatia maslahi mapana ya Taifa, umuhimu na upekee wa hifadhi hii, **Kamati inashauri kuwa ni vema Serikali ikaliacha eneo hilo litumiwe na Hifadhi na mwekezaji akapewa eneo jingine ili kuepusha migogoro.**

2.2.6 Ziara katika chuo cha Misitu Olmotonyi

Mheshimiwa Spika, tarehe 4 Aprili, 2016 Kamati ilifanya ziara katika mradi wa uendelezaji shirikishi wa Misitu nchini unaotekelezwa na Chuo cha Misitu cha Olmotonyi kilicho nje kidogo ya jiji la Arusha. Katika Ziara hiyo Kamati ilipokea taarifa ya shughuli zilizotekelezwa na mradi ikiwa ni pamoja na mafunzo kwa wadau wa misitu, ukarabati wa nyumba za kuishi wafanyakazi, ununuzi wa vifaa vya

kutolea mafunzo pamoja na magari. Kamati haikuridhishwa na taarifa iliyohusu fedha zilivyotumika katika utekelezaji wa mradi hivyo iliagiza uchunguzi maalum ufanyike ili kuweza kubaini gharama halisi zilizotumika katika mradi na kuleta taarifa kwa Kamati. Hata hivyo wizara haijatekeleza mpaka sasa.

2.2.7 Ziara Katika Wakala wa Mbegu za Miti Tanzania

Mheshimiwa Spika, Kamati ilitembelea Wakala wa Mbegu za miti Tanzania tarehe 17 Januari, 2017 na kupokea taarifa ya utendaji ya wakala. Kamati inatambua kazi nzuri ya uzalishaji wa mbegu za miti inayofanywa na wakala na kuziua ndani na nje ya nchi. Kamati iligundua kuwepo kwa changamoto zinazoikabili wakala ikiwa ni pamoja na upungufu wa wataalam, ufinyu wa bajeti, uhaba wa vitendea kazi, na chumba kidogo cha Maabara . **Kamati inaishauri Serikali kuongeza bajeti ya wakala, kuajiri watumishi wa kutosha na kupanua maabara iliyopo kwa lengo la kuboresha ufanisi wa wakala.**

2.2.8 Ziara katika Taasisi ya Utafiti wa Misitu Tanzania (TAFORI)

Mheshimiwa Spika, Kamati ilifanya ziara ya kutembelea Taasisi ya Utafiti wa Misitu Tanzania tarehe 17 Januari, 2017 na kujionea shughuli mbalimbali zinazotekelezwa na Taasisi hiyo. Kamati ilibaini kuwepo kwa tafiti za Misitu na matokeo mbalimbali ya tafiti hizo ikiwa ni pamoja na kugundua aina za miti inayostawi na kuongezeka katika maeneo mbali mbali nchini, umri sahihi wa kupanda na kuvuna miti, magonjwa na wadudu waharibifu wa miti na njia za

kuyazuia, namna bora ya utunzaji wa misitu, pamoja na kusambaza matokeo ya utafiti kwa wadau mbalimbali. Aidha, taasisi imefanya tafiti juu ya njia mbalimbali zinazotumika kuuza mazao ya misitu pamoja na njia za kupambana na majanga ya moto katika Misitu hapa nchini kwa lengo la kukuza Sekta ya Misitu ili kusaidia kuinua uchumi wa nchi yetu.

Mheshimiwa Spika, Taasisi hii bado inakabiliwa na changamoto kadhaa ikiwa ni pamoja na ufinyu wa bajeti, uhaba wa watumishi na uhaba wa vitendea kazi. **Kamati inaishauri Serikali kuboresha maslahi ya watumishi katika taasisi zetu za utafiti sambamba na kuweka vitendea kazi vya kutosha ili taasisi hizi ziweze kupata wataalamu watakaotekeleza majukumu yao kwa ufanisi.**

2.2.9 Ziara katika Mamlaka ya Wanyama pori Tanzania (TAWA)

Mheshimiwa Spika, Kamati ilifanya ziara ya kutembelea Mamlaka ya Wanyamapori Tanzania tarehe 17 Januari, 2017 na kupokea taarifa ya utendaji wa Mamlaka hiyo. Kamati inatambua kazi inayofanywa na Mamlaka ya wanyamapori Tanzania ikiwa ni pamoja na uendeshaji wa Mapori ya Akiba na Mapori Tengefu. Kamati imebaini kuwepo kwa changamoto mbali mbali zinazoikabili Mamlaka. Changamoto hizo ni pamoja na:-

- Upungufu mkubwa wa watumishi hasa askari wa Wanyamapori jambo ambalo linachangia ongezeko la ujangili na uvamizi wa mifugo katika hifadhi zetu,

- Kuwepo kwa migogoro ya mipaka kati ya mapori ya Akiba na wananchi wanaoishi kuzunguka maeneo hayo.
- Kuwepo kwa tatizo sugu la uvamizi wa makundi makubwa ya mifugo katika maeneo yaliyohifadhiwa.
- Kuwepo kwa vitendo vya ujangili vinavyotishia kutoweka kwa baadhi ya wanyamapori hususan Tembo na faru.
- Kuwepo kwa mbinu mpya za ujangili ambapo majangili wanatumia sumu kuuwa wanyamapori. Mbinu hii ni hatari kwani inaua wanyamapori wengi na wa aina mbali mbali hata wale ambao hawakuwa wamekusudiwa.

Kamati inaishauri Serikali kuajiri watumishi wa kutosha wenye ujuzi na utaalumu wa kisasa hasa askari wa wanyamapori na kutatua migogoro ya mipaka kati ya hifadhi na vijiji vinavyopakana na hifadhi kwa kuwashirikisha wananchi. Aidha, Kamati inaishauri Serikali kuchukua hatua za haraka kuwaondoa wafugaji wote walioko katika hifadhi zetu ili kunusuru hifadhi na mazingira kwa ujumla.

2.2.10 Ziara katika Ghala la Kuhifadhia Nyara za Taifa

Mheshimiwa Spika, Kamati ilitembelea ghala la kuhifadhia Nyara za Taifa makao makuu ya Wizara ya Maliasili na Utalii tarehe 18 Januari, 2017 na kupokea taarifa kuhusu uhifadhi wa meno ya tembo na nyara nyingine za Taifa. Kwa ujumla Kamati imeridhishwa na namna uhifadhi wa meno ya Tembo na Nyara nyingine unavyofanyika. **Kamati inashauri Serikali kwa kushirikiana na Mamlaka nyingine za Kimataifa na kwa kuzingatia mikataba iliyopo kuhusu nyara hizo, ikiwezekana itafutwe suluhu ya kudumu kwa kuwa idadi ya meno na nyara inaongezeka siku hadi siku. Aidha Kamati inashauri ghala la Nyara za taifa likarabatiwe, liwekewe vifaa vya kutambua na kupambana na moto na ulinzi uimarishwe zaidi.**

2.2.11 Ziara katika Makumbusho ya Taifa

Mheshimiwa Spika, Kamati ilitembelea Makumbusho ya Taifa pamoja na Kijiji cha makumbusho kilichopo Kijitonyama Dar Es Salaam na kuona vivutio mbali mbali vya utalii ikiwa ni pamoja na baadhi ya nyumba zilizojengwa kwa asili ya makabila ya Tanzania. Kamati imebaini kuwa pamoja na taasisi hii kuhifadhi urithi mkubwa wa taifa letu, bado Watanzania wengi hawana hamasa ya kutembelea Makumbusho ya taifa ikilinganishwa na wageni kutoka nje ya nchi.

Kutokana na bajeti ndogo inayotengwa kwa ajili ya taasisi hii miundombinu yake imechakaa na kupoteza uhalisia na maana halisi ya uwepo wa makumbusho ya Taifa ambayo ni muhimu kwa historia ya Taifa letu. Kamati inapongeza Serikali kwa kuandaa mpango wa kujenga nyumba za makabila mbalimbali ya Tanzania kwa kutumia ramani ya nchi yetu. **Kamati inaishauri Serikali kuharakisha utelekelezaji wa mpango huo na ikiwezekana nyumba hizo zijengwe kwa malighafi kutoka katika maeneo yanakopatikana makabila hayo ili kuongeza uhalisia. Vile vile Kamati inaishauri Serikali iangalie uwezekano wa Makumbusho ya Taifa kupewa gawio la fedha zinazokusanywa na mfuko wa kuendeleza utalii kupitia Tourism Development Levy. Sambamba na hilo Serikali itoe elimu kwa wananchi itakayowahamasisha kujenga utamaduni wa kutembelea makumbusho ya Taifa kwa lengo la kujua historia ya nchi yetu.**

2.3 MIKUTANO

Mheshimiwa Spika Kamati ilikutana kupokea na kuchambua taarifa mbalimbali zilizowasilishwa na wizara ya Ardhi Nyumba na Maendeleo ya Makazi pamoja na Wizara ya Maliasili na Utalii na taasisi zilizo chini ya wizara hizi. Aidha, Kamati ilikutana na Chama cha Wauzaji wa viumbe hai yaani (*Tanzania Wildlife Exporters Association*)

2.3.1 Mkutano na Wizara ya Ardhi Nyumba na Maendeleo ya Makazi

Kamati ilikutana na Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi kwa nyakati tofauti, kupokea na kujadili taarifa mbalimbali zilioletwa mbele ya Kamati kama ifuatavyo;-

2.3.2 Taarifa kuhusu utendaji wa Tume ya Matumizi ya Ardhi

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipokea taarifa ya Utendaji wa Tume ya Matumizi ya Ardhi. Katika taarifa hiyo Kamati ilibaini kuwepo kwa ufinyu wa bajeti na upungufu wa wataalam uliopo utendaji wa tume kuwa hafifu. **Kamati inaishauri Serikali kuiongezea bajeti Tume ya Matumizi ya Ardhi ili iweze kutekeleza majukumu yake kwa ufanisi.**

2.3.3 Taarifa kuhusu Migogoro ya Ardhi nchini

Mheshimiwa Spika, kumekuwepo na ongezeko kubwa la migogoro ya ardhi inayotokana na sehemu kubwa ya ardhi ya nchi yetu kutokupimwa na kupangiwa matumizi na hivyo kusababisha mgongano baina ya watumiaji mbalimbali wa ardhi. Aidha mashamba makubwa yaliyotelekezwa yamekuwa kichocheo cha migogoro kwa sababu wakulima na wafugaji wasio na ardhi wamekuwa wakiyavamia na kuyatumia bila kuwa na kibali maalum. **Kamati inashauri Serikali kuongeza nguvu ili kuhakikisha kuwa ardhi yote inapimwa na kupangiwa matumizi hali ambayo itachangia kupunguza migogoro ya ardhi nchini. Vilevile, Kamati inaishauri Serikali kuziwezesha manisipaa,**

Majiji na Halmashauri zetu kwa kuzipatia vifaa vya upimaji na wataalam wa kutosha ili kuongeza kasi ya upimaji wa ardhi nchini.

2.3.3.1 Taarifa ya Utekelezaji wa bajeti ya Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi kwa Mwaka 2015/2016 pamoja na mapendekezo ya Mapato na Matumizi ya wizara hiyo kwa Mwaka 2016/2017

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipokea na kujadili Taarifa ya utekelezaji wa bajeti kwa mwaka wa Fedha 2015/16, pamoja na mapendekezo ya mapato na matumizi ya Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi kwa mwaka 2016/17 na kuiwasilisha Bungeni mnamo tarehe 28 Mei, 2016

2.3.3.2 Taarifa kuhusu Mashamba Makubwa Yaliyotelekezwa

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipokea na kujadili taarifa kuhusu mashamba makubwa yaliyotelekezwa hapa nchini. Katika taarifa hiyo kamati ilielezwa kuwa, Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi kwa kushirikiana na Ofisi ya Rais TAMISEMI inaendelea na zoezi la uhakiki wa milki za mashamba makubwa yaliyotelekezwa. Katika Zoezi hili mpaka kufikia Oktoba 2016 jumla ya mashamba **1,912** yalihakikiwa na mashamba **271** kati ya hayo, yalibainika kuwa yametelekezwa. Hali hii imepelekea wananchi kuvamia baadhi ya mashamba hayo na kufanya shughuli zao binafsi bila ya kibali.

Mheshimiwa Spika, pamoja na mpango mzuri wa Serikali wa kuchukua hatua ya kuanza kubatilisha miliki za baadhi ya mashamba yaliyotelekezwa na kuyapangia matumizi ya ardhi, ikiwa ni pamoja na kutenga maeneo kwa ajili ya hazina ya ardhi (*land bank*), lakini zipo changamoto mbalimbali zinazoikabili Wizara katika kutekeleza jukumu hili. Changamoto hizo ni pamoja na upungufu mkubwa wa fedha za kuendesha zoezi la uhakiki ardhi, kukosekana kwa mpango bora wa matumizi ya ardhi vijijini, na gharama kubwa za kuandaa mpango bora wa matumizi ya Ardhi nchini. **Kamati inaishauri Serikali kuongeza bajeti kwa wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi na Ofisi ya Rais TAMISEMI ili kuongeza kasi ya upimaji wa ardhi sambamba na upangaji wa matumizi ya ardhi.**

2.3.3.3 Taarifa Kuhusu Programu ya Upimaji na Umilikishaji wa Ardhi Nchini.

Mheshimwa Spika, Kamati ilipokea taarifa ya utekelezaji wa Programu ya Upimaji na Umilikishaji wa ardhi nchini, (*Land Tenure Support Programme*). Kamati inaipongeza Wizara kwa kuanzisha programu hii kwa kuwa imelenga kuongeza faida kwenye mikataba ya uwekezaji katika mashamba makubwa, kwa kuweka utaratibu bora wa umiliki ardhi pamoja na matumizi yake. Aidha, programu imeendelea kuratibu zoezi la upimaji na urasimishaji wa ardhi za kimila katika wilaya mbalimbali hapa nchini kwa kuanza na wilaya ya Kilombero, Ulanga na Malinyi, ambapo takribani hakimiliki 300,000 na hati miliki za ardhi 25,000 zimetolewa kwa muda wa

miaka 3, ambazo zitatumika kama dhamana ya kuwawezesha wakulima na wafugaji kupata mikopo. **Kamati inaishauri Serikali kutoa Elimu kwa umma kuhusu sheria ya ardhi vijijini ili kuwapa uelewa wananchi kwa lengo la kupunguza migogoro ya ardhi nchini. Aidha, Kamati inaishauri Serikali kuongeza Kasi ya upimaji na urasimishaji ardhi ili kuwawezesha wananchi kupata haki miliki watakazotumia kama dhamana ya kupata mikopo ili waweze kujikwamua kiuchumi. Vilevile Kamati inaishauri Serikali iandae mipango bora ya matumizi ya ardhi vijijini kwa lengo la kupunguza migogoro ya ardhi hapa nchini.**

2.3.4 Mikutano na Wizara ya Maliasili na Utalii

Mheshimiwa Spika, Kamati ilifanya mikutano mbalimbali na Wizara ya Maliasili na Utalii. Katika mikutano hiyo, taarifa zifuatazo zilijadiliwa:-

2.3.4.1 Taarifa kuhusu Utendaji wa Shirika la Hifadhi la Taifa

Mheshimiwa Spika, Katika taarifa ya utendaji ya Shirika la Hifadhi za Taifa (TANAPA) Kamati ilibaini kuwa katika hifadhi 16 zinazosimamiwa na Shirika zipo hifadhi ambazo hazijaweza kujiendesha zenyewe na hutegemea mapato ya Hifadhi zingine. Zipo hifadhi ambazo hazijatangazwa vya kutosha na kusababisha watalii wengi kwenda katika Hifadhi zilizoko kaskazini mwa nchi hali inayopelekea Hifadhi zingine kukosa mapato kutokana na idadi ndogo ya watalii wanaozitembelea. Vile vile Kamati imebaini

kuwepo kwa changamoto kadhaa zinazozikabili hifadhi zetu ikiwa ni pamoja na ujangili na migogoro ya mipaka kati ya hifadhi na vijiji vinavyopakana na hifadhi. Kamati imefurahishwa na hatua zinazochukuliwa na Shirika la Hifadhi za Taifa kwa jinsi linavyowashirikisha wananchi hususan wanaoishi kuzunguka Hifadhi za Taifa katika kuzilinda Maliasili zetu kupitia mpango wa ujirani mwema. **Kamati inaishauri Serikali kupitia Shirika la Hifadhi za Taifa kuhakikisha kuwa linatutua migogoro ya mipaka kati ya Hifadhi na wananchi ili kuboresha uhusiano.**

2.3.4.2 Taarifa kuhusu hali ya Ujangili nchini

Mheshimiwa Spika, Kamati ilitaarifiwa kuwepo kwa mbinu mpya ya ujangili ambapo majangili wanatumia sumu kuua wanyamapori. Mbinu hii mpya ni hatari sana kwa uhifadhi kwani siyo tu inaua wanyama wengi kwa wakati mmoja bali pia inaua wanyama wasiokusudiwa. **Kamati inaishauri Serikali kubadili mbinu za kupambana na majangili kwa kuongeza vifaa vya mawasiliano, silaha za kisasa na kuunda kikosi maalumu kwa ajili ya kupambana na ujangili na kutumia kikosi chake cha Intelijensia kubaini mtandao wa ujangili wa Tembo nchini ili kuokoa rasilimali hii muhimu iliyo hatarini kutoweka.**

2.3.4.3 Taarifa ya Utekelezaji wa bajeti ya Wizara ya Maliasili na Utalii kwa mwaka 2015/2016 pamoja na makadirio ya

mapato na matumizi ya wizara hiyo kwa mwaka 2016/2017

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipokea na kujadili Taarifa ya utekelezaji wa bajeti kwa Mwaka wa Fedha 2015/16, pamoja na Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara ya Maliasili na Utalii kwa mwaka wa Fedha 2016/17 na kuiwasilisha Bungeni mnamo tarehe 23 Mei, 2016.

2.3.4.4 Taarifa kuhusu Maendeleo ya Misitua na Nyuki Nchini

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipokea taarifa kuhusu maendeleo ya rasilimali ya Misitu na Nyuki inayosimamiwa na Wakala wa Huduma za Misitu Tanzania (TFS). Katika taarifa hiyo faida mbali mbali za misitu ziliainishwa ikiwa ni pamoja na kuhifadhi mazingira, kutoa ajira, kupunguza umaskini, kuhifadhi bioanuai, kuhifadhi udongo, chanzo cha nishati na maji. Aidha, misitu ni muhimu katika kurekebisha mfumo wa hali ya hewa na kupunguza athari za mabadiliko ya tabianchi. Kamati inatambua mchango mkubwa wa sekta ya misitu katika kukuza uchumi wa nchi kwani huchangia wastani wa asilimia 3.2 ya Pato la Taifa, na asilimia 5.9 ya mapato yatokanayo na biashara ya nje.

Mheshimiwa Spika, pamoja mchango mkubwa unaofanywa na na sekta hii, bado inakabiliwa na changamoto mbalimbali ikiwa ni pamoja na mahitaji makubwa ya mazao ya misitu ikilinganishwa na ongezeko la ujazo wa miti, upanuzi wa makazi usio na mipango

endelevu ya ardhi na kuwa kichocheo kikubwa cha uvamizi wa misitu ya hifadhi, migogoro ya mipaka baina ya hifadhi za misitu na jamii inayoizunguka hifadhi, matukio ya moto katika misitu, kukosekana kwa nishati mbadala, pamoja na upungufu wa watumishi walioajiriwa kulingana na eneo la misitu wanalolisimamia. **Kamati inaishauri Serikali kuongeza nguvu katika usimamizi wa rasilimali misitu kwa kuajiri askari wa kutosha pamoja na kuwaelimisha wananchi umuhimu wa misitu katika maisha ya kila siku. Aidha, serikali iongeze wataalam wa misitu ili waweze kufanya shughuli za ugani.**

2.3.4.5 Taarifa Kuhusu Changamoto ya Kuzibwa kwa Shoroba Katika Hifadhi za Taifa

Mheshimiwa Spika, nchi yetu imebarikiwa kuwa na maeneo mengi yenye wanyamapori, yakiwemo mapori tengefu, Mapori ya Akiba, Hifadhi za Jamii (WMA) na Hifadhi za Taifa. Aidha, yapo maeneo mengine yasiyohifadhiwa yalitumika kama mapito ya wanyamapori toka enzi hizo kutoka hifadhi moja kwenda nyingine yaani shoroba. Kwa muda mrefu hapakuwa na sheria ya katazo la shughuli za kibinadamu katika maeneo hayo, hali iliyosababisha shoroba nyingi kuvamiwa na sasa ni makazi na mashamba ya watu. Vile vile, upanuzi wa miundo mbinu ya barabara, umeme, simu na maji pamoja na kukosekana kwa mipango bora ya ardhi katika vijiji vinavyozunguka maeneo ya hifadhi kumesababisha shoroba nyingi kuzibwa hali inayosababisha migogoro ya wanyama kuvamia maeneo ya watu. kuzibwa kwa shoroba hizi kumepelekea changamoto

mbalimbali hususan kupungua kwa kiasi kikubwa cha uhamaji wa wanyamapori kwa lengo la kujaza nafasi zinazotokana na upungufu wa wanyama katika hifadhi moja hadi nyingine. Hali hii vilevile, inachangia kwa kiasi kikubwa kushindwa kusafirisha vinasaba muhimu (gene pool) ambavyo vinafanya ukuaji mzuri na endelevu ambapo matokeo yake wanyama wanalazimika kuzaliana ndugu jambo linalodhoofisha ubora wa vinasaba na kupelekea kupata vinasaba hafifu na kuwepo hatari ya kutoweka kabisa. **Kamati inaishauri Serikali kwa kushirikiana na wananchi wanaoishi maeneo hayo, kuzibaini shoroba zote zilizopo na zilizofungwa ili zifunguliwe na kutungiwa sheria ili ziweze kuheshimiwa na kutumiwa na wanyamapori.**

2.3.4.6 Taarifa kuhusu Maendeleo ya Utalii Nchini

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipokea na kujadili taarifa kuhusu maendeleo ya utalii nchini. Mbali na mafanikio katika sekta ya utalii bado Serikali haijawekeza vya kutosha katika utalii wa aina nyingine kama vile utalii wa fukwe za bahari, uvuvi, utamaduni na maeneo mengine. Serikali imeelekeza nguvu nyingi katika utalii wa wanyamapori hasa ukanda wa kaskazini. **Kamati inaishauri Serikali kuweka mikakati itakayohakikisha kuwa vivutio vyote vya Utalii vilivyopo nchini vinaendelezwa na kutangazwa ipasavyo ili kuvutia watalii wengi kutembelea nchi yetu na hivyo kuongeza pato la Taifa litokanalo na utalii.**

2.3.5 Mkutano na Chama cha wasafirishaji wanyama hai Tanzania (Tanzania Wildlife Exporters Association)

Mheshimiwa Spika, Kamati ilikutana na Chama cha wasafirishaji na wauzaji wa viumbe hai nje ya nchi yaani Tanzania Wildlife Exporters Association na kupokea malalamiko yao ambapo serikali ilisitisha ghafla biashara ya uuzaji wa wanyama hai nje ya nchi huku wadau wakiwa wamepewa leseni kihalali na walikuwa wamekwisha kamata wanyama tayari kwa kuwasafirisha. Hali hii imezua sintofahamu baina ya serikali na wadau. **Kamati inaishauri serikali kuangalia upya mfumo mzima wa utoaji leseni za kusafirisha wanyama hai nje ya nchi ili wananchi nao waweze kufaidika nazo.**

2.4 SEMINA

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipata Semina mbili kutoka shirika lisilo la kiserikali la **HakiArdhi** kuhusu mchango wa Asasi za kiraia katika kuwaelimisha wananchi juu ya sheria mbalimbali za ardhi na Mtandao wa Jumuiya ya Wadau wa Misitu Tanzania (**MJUMITA**) kuhusu umuhimu wa nishati itokanayo na Tungamotaka (Kuni na Mkaa) kutungiwa sera na sheria. Katika semina hizo Kamati imebaini mambo yafuatayo:-

- Wananchi wengi hawazijui sheria za ardhi na hivyo kujikuta wakiingia katika migogoro ya ardhi bila kujua
- Mkaa na Kuni ni vyanzo vikubwa vya nishati majumbani na kwa sababu hakuna Sera wala sheria inayoelekeza upandaji, utunzaji na uvunaji wa miti, vimekuwa chanzo kikubwa cha uharibifu wa Misitu kutokana na ukataji holela

wa miti na uchomaji wa mkaa na hivyo kutishia nchi yetu kugeuka jangwa.

Kamati inaishauri serikali kurasimisha sekta ya mkaa kwa kuitungia sera na sheria ili kuinusuru misitu yetu. Aidha Kamati inaishauri serikali kuongeza jitihada za kuuelimisha wananchi kuhusu sheria za ardhi na wajibu wao katika kuzitekeleza ili kupunguza migogoro inayoweza kujitokeza kwa kukosa elimu.

2.5 Miswada

Mheshimiwa Spika, katika muswada wa sheria ya Uthamini na Usajili wa Wathamini, **(The valuation and Valuers Registration Bill, 2016)** Kamati ilitoa taarifa, maoni na mapendekezo yaliyopelekea kuboresha muswada na baadaye kuwasilisha bungeni. Kamati inaipongeza Serikali kwa kuleta Mswada huu kwa wakati jambo ambalo limewezesha kutungwa kwa Sheria inayosimamia taaluma ya Uthamini na kuunda Bodi ya wathamini nchini.

SEHEMU YA TATU

3.0 MAONI NA MAPENDEKEZO YA KAMATI

3.1 Maoni

- i) Ufinyu wa bajeti na fedha kutotolewa kwa wakati kumesababisha wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi kushindwa kufanya ukaguzi wa mashamba na uandaaji wa mipango ya matumizi ardhi kwa mashamba yaliyotelekezwa na maeneo mbali mbali ya ardhi vijijini;
- ii) Kutokuzingatia matumizi ya sheria za ardhi kumesababisha wananchi kuvamia mashamba hasa yale yaliyotelekezwa na ambayo yapo kwenye hatua za ubatilisho na kupelekea ongezeko la migogoro ya ardhi;
- iii) Kutokuwepo kwa miundombinu ya maji, umeme, barabara, katika maeneo yanayojengwa nyumba za gharama nafuu kunapelekea kuongezeka kwa gharama za nyumba na hivyo kuzifanya nyumba zinazojengwa na shirika la nyumba la Taifa kuwa za gharama ya juu na sio za gharama nafuu;
- iv) Serikali kutoweka mikakati madhubuti ya kulinda maeneo ya hifdhi hasa njia na mapitio ya wanyama (Wildlife corridors) kumesababisha baadhi ya shoroba kutoweka na nyingine zimo hatarini kutoweka.

- v) Uvamizi unaofanywa na Wafugaji katika Hifadhi za Taifa , mapori ya Akiba, Mapori Tengefu na Mimitu ya Hifadhi ni jambo lina sababisha kuharibika kwa mazingira katika maeneo hayo na kuchangia kukauka kwa vyanzo vya maji na ukame na mabadiliko ya Tabianchi;
- vi) Uvamizi wa mimitu kwa shughuli za binadamu ikiwemo kilimo, ufugaji, makazi na uchimbaji wa madini kumesababisha uharibifu mkubwa wa mimitu na hivyo kutishia kuenea kwa jangwa nchini;
- vii) Kuongezeka kwa ujangili na hasa wa kutumia sumu kumesababisha wanyama wengi kufa na kutishia kutoweka kwa baadhi yao;

3.2 Mapendekezo

Mheshimiwa Spika, baada ya kueleza maoni ya Kamati, naomba kutoa mapendekezo ya Kamati kama ifuatavyo:-

3.2.1 Ujenzi wa Nyumba za Gharama Nafuu

Kwa kuwa, Shirika la Nyumba la Taifa limekuwa likigharamia ujenzi wa miundombinu katika miradi yake ya ujenzi wa nyumba; Na kwa kuwa ujenzi huo wa miundombinu umesababisha kupanda kwa gharama za nyumba na kufanya nyumba hizo kuwa za bei ya juu na mwananchi wa kipato cha chini kushindwa kumudu, Hivyo basi, **Kamati inashauri, Serikali kupitia wadau husika wa maji,**

umeme, barabara na ardhi kuwa na mpango mkakati wa pamoja ili kupeleka huduma hizo kwenye maeneo ya ujenzi wa nyumba ili kupunguza gharama za ujenzi na hivyokuzifanya nyumba za Shirika kuwa za gharama nafuu.

3.2.2 Mashamba yaliyotelekezwa

Kwa kuwa kumekua na mashamba makubwa yaliyotelekezwa kwa muda mrefu hapa nchini, Na kwa kuwa utelekezaji wa mashamba hayo umesababisha kuongezeka kwa migogoro ya ardhi kutokana na wakulima na wafugaji kuvamia mashamba hayo, hivyo **basi Kamati inashauri kuwa ni vyema serikali ikabatilisha milki ya mashamba hayo, kuyapima na kuyapangia matumizi ya ardhi maeneo yote yaliyotelekezwa na kuyagawa kwa watumiaji mbali mbali kwa lengo la kupunguza migogoro ya Ardhi hapa nchini.**

3.2.3 Kuzibwa kwa Shoroba Katika Hifadhi za Taifa

Kwa kuwa, shoroba nyingi nchini zimezibwa kutokana na shughuli za kibinadamu ambazo zinaongezeka siku hadi siku, Na kwa kuwa, kuzibwa kwa shoroba kunaleta hatari ya kutoweka kwa baadhi ya vinasaba vya wanyama na baadae wanyama wenyewe kutoweka hali inayozorotesha sekta ya utalii na kuathiriri pato la taifa litokanalo na utalii, hivyo basi, **Kamati inapendekeza kuwa, Serikali ibainishe maeneo yote ya shoroba za wanyama na kuandaa kanuni za kuzitambua kisheria shoroba ili kuweka utaratibu na njia bora za kulinda shoroba ili wanyamapori**

waendelee kupita bila kusababisha madhara kwa binadamu na mali zao.

3.2.4 Uvamizi wa mifugo katika maeneo ya Hifadhi

Kwa kuwa kumekuwa na tatizo sugu la makundi makubwa ya mifugo kuvamia maeneo yaliyohifadhiwa, Na kwa kuwa uvamizi huo umesababisha uharibifu mkubwa wa mazingira ikiwemo kukauka kwa vyanzo vya maji na mito, hivyo basi **Kamati inaliomba Bunge kuitaka Serikali kuchukua hatua za haraka kuondoa mifugo yote iliyovamia maeneo ya hifadhi ili kulinda mazingira na hifadhi zetu.**

3.2.5 Ujangili wa Wanyamapori

Kwa kuwa matukio ya ujangili bado yanaendelea tena kwa mbinu mpya za kutumia sumu, Na kwa kuwa ujangili umesababisha baadhi ya wanyamapori kuuawa kwa wingi na kutishiwa kutoweka, Hivyo basi **Kamati inaishauri serikali kuuunda vikosi maalum vya kupambana na ujangili sambamba na kutumia vifaa na silaha za kisasa.**

3.2.6 Maendeleo ya Utalii

Kwa kuwa Serikali imewekeza zaidi katika utalii wa Wanyamapori, Na kwa kuwa Serikali haijaonyesha kabisa nia ya kuviendeleza na kuvitangaza vivutio vingine vya Utalii na hivyo kusababisha kushuka mapato yatokanayo na Utalii, hivyo basi **Kamati inaishauri Serikali kuweka mkakati wa kuvitambua, kuviendeleza na**

kuvitangaza vivutio vyote vya Utalii vilivyopo nchini ili kuvutia Watalii wengi kutembelea nchi yetu na hivyo kuongeza pato litokalo na Utalii. Aidha, serikali inashauriwa kuboresha miundombinu katika maeneo yenye vivutio vya utalii ili kuwavutia wawekezaji kuwekeza kwenye maeneo ya utalii

SEHEMU YA NNE

4.0 HITIMISHO

4.1 SHUKURANI

Mheshimiwa Spika, mafanikio ya Kamati ya Ardhi Maliasili na Utalii katika kutekeleza shughuli zake kwa Mwaka 2016, yametokana na ushirikiano wa karibu sana na Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi, na Wizara ya Maliasili na Utalii pamoja na Taasisi na Mashirika yaliyo chini ya Wizara hizi, Mashirika ya Kitaifa na Kimataifa pamoja na wadau wetu wote, napenda kuwashukuru wote kwa ujumla.

Mheshimiwa Spika, kwa namna ya pekee napenda kukushukuru kwa ushirikiano tulioupata kwa mwaka mzima wakati Kamati inatekeleza majukumu yake. Aidha, napenda kumshukuru Katibu wa Bunge Dkt. Thomas Kashililah pamoja na makatibu wa Kamati hii Ndugu Gerald Magili, Haika Mtui na Elieka Saanya kwa kuratibu shughuli zote za Kamati kwa kipindi chote cha Mwaka 2016.

Mheshimiwa Spika, Kipekee niwashukuru waheshimiwa wajumbe wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Ardhi, Maliasili na Utalii kwa kutoa maoni, ushauri pamoja na ushirikiano wao kwenye Kamati, hali iliyowezesha kufanikisha kazi zote za Kamati yetu. Naomba niwatambue kama ifuatavyo:-

1. Mhe. Atashasta J. Nditiye, Mb, - Mwenyekiti
2. Mhe. Kemilembe J. Lwota, Mb, - M/Mwenyekiti
3. Mhe. Fredy Atupele Mwakibete, Mb, - Mjumbe

4. Mhe. Devotha Mathew. Minja, Mb, - Mjumbe
5. Mhe. Dkt Godwin Oloyce. Mollel, Mb, - Mjumbe
6. Mhe. Grace Sindato Kiwelu, Mb - Mjumbe
7. Mhe. Jaffar Sanya Jussa, Mb, - Mjumbe
8. Mhe. Joshua Samweli Nassari, Mb, - Mjumbe
9. Mhe. Khalifa Salim Sulemain, Mb, - Mjumbe
10. Mhe. Lucy Fidels Owenya, Mb, - Mjumbe
11. Mhe. Magdalena Hamisi Sakaya, Mb - Mjumbe
12. Mhe. Mary Pius Chatanda, Mb - Mjumbe
13. Mhe. Musukuma Joseph Kasheku, Mb - Mjumbe
14. Mhe. Omari Abdallah Kigoda, Mb - Mjumbe
15. Mhe. Pauline Philipo Gekul, Mb - Mjumbe
16. Mhe. Richard Mganga Ndassa, Mb - Mjumbe
17. Mhe. Risala Kabongo, Mb - Mjumbe
18. Mhe. Shabani Omari Shekilindi, Mb - Mjumbe
19. Mhe. Silafu Jumbe Maufi, Mb - Mjumbe
20. Mhe. Sebastian Simoni Kapufi, Mb - Mjumbe
21. Mhe. Yussuf Salim Hussein, Mb - Mjumbe
22. Mhe. Zainabu Nuhu Mwamwindi, Mb - Mjumbe
23. Mhe. Yussuf Haji Khamis, Mb - Mjumbe
24. Mhe. Neema William Mgyaya, Mb - Mjumbe
25. Mhe. Salma Mohamed Mwassa, Mb - Mjumbe

4.2 Hoja

Mheshimiwa Spika, baada ya kueleza Shughuli zilizotekelezwa, Uchambuzi wa matokeo ya utekelezaji wa shughuli za Kamati, maoni na Mapendekezo sasa naomba kutoa hoja kwamba Bunge sasa liipokee na kuikubali Taarifa ya Kamati ya Bunge ya Ardhi Maliasili na Utalii pamoja na maoni na mapendekezo yaliyomo katika Taarifa hii.

Mheshimiwa Spika, naomba kutoa hoja.

Mhe.Eng. Atashasta Nditiye, Mb
MWENYEKITI
KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA ARDHI,
MALIASILI NA UTALII
09 Februari, 2017